

ABSTRACTS

The Editors are grateful to Helen Cavanagh for her assistance in the preparation of the Greek abstracts.

1. K. W. ARAFAT. Pausanias' attitude to antiquities.

This article examines the criteria by which the periegete Pausanias selected the objects he discussed. His interest in manifestations of age in the material of artefacts, in their technique, and in their design is considered as a basis for his distinction between the recent and distant past. The historical and social background to his writings is also considered.

Στο άρθρο εξετάζονται τα κριτήρια βάσει των οποίων ο περιηγητής Πausανίας επέλεγε τα αντικείμενα που αναφέρει στα βιβλία του. Το ενδιαφέρον του για τις ενδείξεις της ηλικίας των αντικειμένων από το υλικό τους, την τεχνική και το σχέδιό τους, θεωρείται η βάση πάνω στην οποία ο περιηγητής στήριξε τη διάκριση ανάμεσα στο πρόσφατο και το μακρινό παρελθόν. Αναφορά γίνεται επίσης στο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο του έργου του.

2. PAMELA ARMSTRONG, W. G. CAVANAGH, and GRAHAM SHIPLEY. Crossing the river: observations on routes and bridges in Laconia from the Archaic to Byzantine periods.

The bridges that served the city of Sparta are known to us from archaeological evidence, inscriptions, and references in the historical sources. These are brought together to examine changes in the activity of bridge-building from the Archaic to Byzantine periods. The conclusions from this analysis are associated with the findings of the Laconia Survey. Some topographical issues arising from the survey results are also examined.

Οι γέφυρες που εξυπηρετούσαν το οδικό δίκτυο της πόλης της Σπάρτης είναι γνωστές από αρχαιολογικές ενδείξεις, από επιγραφές, και από αναφορές που περιέχουν οι ιστορικές πηγές. Όλο το υλικό χρησιμοποιείται για την μελέτη του κτισίματος των γεφύρων από την αρχαϊκή ως την βυζαντινή εποχή. Τα συμπεράσματα της ανάλυσης συσχετίζονται με τα αποτελέσματα της Τοπογραφικής Έρευνας Λακωνίας, και μελετώνται ορισμένα τοπογραφικά προβλήματα που προέκυψαν από την έρευνα αυτή.

3. GEOFF BAILEY. The Palaeolithic of Klithi in its wider context.

Klithi is a rockshelter in the lower reaches of the Voidomatis gorge, near the village of Klithonia in Epirus. Excavations in progress since 1983 have revealed evidence of a late Upper Palaeolithic occupation dated between 16,000 BP and 10,000 BP, with rich microlithic stone tool industries and faunal assemblages dominated by chamois and ibex. The excavations have been accompanied by wider investigations of the local and regional palaeoenvironment and reexamination of the Middle and Upper Palaeolithic sites excavated by Eric Higgs in the 1960s, notably Kokkinopilos, Asprochaliko, and Kastritsa. This paper presents some of the detailed results of the Klithi excavations and sets the results within the wider context of the global issues which inform the study of Palaeolithic archaeology, the Palaeolithic of Greece as a whole, and the regional picture of Palaeolithic settlement in Epirus.

Το Κλειδί είναι μία βραχοσκεπή στα χαμηλότερα σημεία του φαραγγιού του Βίκου κοντά στην Κλειδωνιά Ηπείρου. Οι ανασκαφές, που πραγματοποιούνται από το 1983, έχουν αποκαλύψει κατοίκηση της Ανώτερης Παλαιολιθικής χρονολογούμενη μεταξύ 16.000 Π.Π. και 10.000 Π.Π., με πλούσια μικρολιθική λιθοτεχνία και πανίδα στην οποία κυριαρχεί το αγριοκάτσικο (*Capra ibex*, *Rupicapra rupicapra*). Παράλληλα με τις ανασκαφές έγιναν και έρευνες του άμεσου και του ευρύτερου παλαιοπεριβάλλοντος και επανεξετάστηκαν οι θέσεις της Μέσης και Ανώτερης Παλαιολιθικής που είχαν ανασκαφεί από τον Eric Higgs κατά τη δεκαετία του '60, και ειδικότερα ο Κοκκινόπηλος, το Ασπροχάλικο και η Καστρίτσα. Στο άρθρο παρουσιάζονται αναλυτικά ορισμένα συμπεράσματα από τις ανασκαφές στο Κλειδί και εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο των προβλημάτων που αφορούν την αρχαιολογία της Παλαιολιθικής, την Παλαιολιθική εποχή στην Ελλάδα γενικά, και ειδικότερα την εικόνα της Παλαιολιθικής εγκατάστασης στην Ήπειρο.

4. KEITH BRANIGAN. The early keep, Knossos: a reappraisal.

This paper reviews the chronology and purpose of the 'Early Keep' κ of the Central Court at Knossos. Examination of all the surviving pottery in the Stratigraphic Museum suggests that the Keep was constructed no earlier than MM I B and was not therefore a monumental contemporary of either the Hypogeum or the North-West Platform. Its function remains uncertain, but the deep 'cells' must have served a specific purpose, and it is suggested that the Keep may have served as a secure granary for the palace. It was probably decommissioned and built over at the beginning of MM III.

Το άρθρο επανεξετάζει την χρονολογία και την χρήση του "Παλαιού Φρουρίου" στα βόρεια της Κεντρικής Αυλής της Κνωσού. Από μελέτη όλης της κεραμεικής που στεγάζεται στο Στρωματογραφικό Μουσείο φαίνεται ότι το Φρούριο κατασκευάστηκε το νωρίτερο στην MM I B και επομένως δεν αποτελεί μνημειώδες κτίριο σύγχρονο του υπόγειου ή της βορειοδυτικής εξέδρας. Η χρήση του παραμένει αβέβαιη, αλλά τα βαθειά χωρίσματα ("κελλιά") θα πρέπει να εξυπηρετούσαν κάποιο συγκεκριμένο σκοπό. Προτίνεται ότι το Φρούριο ήταν ένας ασφαλής σιτοβολώνας του ανάκτορου. Πιθανότατα αχρηστεύθηκε και καλύφθηκε από άλλα κτίσματα στις αρχές της MM III.

5. E. FRANGAKIS-SYRETT and J. M. WAGSTAFF. The height zonation of population in the Morea c.1830.

Information about the pattern of settlement and population in the Morea c.1830 has been used to reconstruct the height zonation of the population (families) at the end of the War of Greek Independence. Statistical testing of the height distributions showed that the proportion of the population living below the 100 m contour, and thus in the lowlands (27.7 per cent), was significantly greater than expected at the regional scale, whilst the higher, more secure mountains repelled permanent settlement. This result, supported by a detailed examination of the height zonation of population by geographical areas, leads the authors to question the long accepted, but largely untested, proposition that the lowlands of Greece were generally devoid of settlements and people during the period of Ottoman rule, especially in its more capricious phases. The lowlands were not, in fact, deserted.

Πληροφορίες σχετικά με τους οικισμούς και τον πληθυσμό του Μωρέα γύρω στο έτος 1830 χρησιμοποιήθηκαν για να αναπαρασταθεί η κατανομή του πληθυσμού κατά υψόμετρο, βάσει του αριθμού οικογενειών, στο τέλος της ελληνικής επανάστασης. Στατιστική μελέτη της υψομετρικής κατανομής δείχνει ότι το ποσοστό του πληθυσμού που κατοικούσε σε ύψος χαμηλότερο των 100 μέτρων και άρα στις πεδινές περιοχές (27,7 τοις εκατό) ήταν σημαντικά μεγαλύτερο από όσο αναμενόταν από τα δεδομένα της κλίμακας για όλη την περιφέρεια. Αντίθετα, οι ψηλότερες, ασφαλέστερες ορεινές περιοχές απωθούσαν την μόνιμη εγκατάσταση. Τα αποτελέσματα αυτά, που επιβεβαιώνονται από την λεπτομερή μελέτη της υψομετρικής κατανομής του πληθυσμού κατα γεωγραφικές περιοχές, οδηγούν τους συγγραφείς στην αμφισβήτηση της καθιερωμένης αλλά αστήρικτης θεωρίας ότι οι πεδινές περιοχές της Ελλάδας δεν κατοικούνταν κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας, ιδιαίτερα σε καιρούς ανασφάλειας. Στην πραγματικότητα οι πεδιάδες δεν είχαν ερημώσει.

6. DAVID W. J. GILL and DEBORAH HEDGECKOCK. Debris from an Athenian lamp workshop of the Roman period.

In 1969 the Fitzwilliam Museum, Cambridge, purchased fifty-five fragments of relief discs from Athenian terracotta lamps of the 3rd and 4th centuries AD. They comprise thirty discus types, and the presence of at least one waster may suggest that they are discards from a kiln site. Recent excavations in the Kerameikos have provided some parallels for the material, especially from the Roman kilns which were built in the ruins of Building Y, to the east of the Sacred Gate.

Το 1969 το Μουσείο Fitzwilliam του Cambridge απέκτησε 55 όστρακα που προέρχονται από ανάγλυφους δίσκους αθηναϊκών λυχναριών του 3ου και 4ου αιώνα μ.Χ. Οι δίσκοι διακρίνονται σε 30 τύπους, και η παρουσία ενός τουλάχιστον αποτυχημένου στο ψήσιμο λυχναριού υποδεικνύει ότι ίσως αποτελούν απορρίμματα φούρνου. Πρόσφατες ανασκαφές στον Κεραμεικό παρέχουν συγκριτικό υλικό, ιδιαίτερα από ρωμαϊκούς φούρνους που χτίστηκαν πάνω στα ερείπια του Κτιρίου Υ, ανατολικά της Ιεράς Πύλης.

7. **ERIK HALLAGER and JUDITH WEINGARTEN.** An unpublished inscribed roundel from Knossos (KH Wc 48; HM 1626).

Among the clay sealings from Knossos stored in the Heraklion Museum was found, in 1990, a hitherto unnoted roundel inscribed on both sides with signs in Linear A. The only completely preserved sign, AB 04 (TE), may perhaps represent an ideogram, while the motif on the two incompletely preserved seal impressions of a goat-monster seems to represent a development of the Minoan Genius not previously noted. The exact provenance is unknown. The suggested date of the document is MM III/LM I.

Ανάμεσα στις πήλινες σφραγίδες της Κνωσού που στεγάζονται στο Μουσείο Ηρακλείου εντοπίστηκε για πρώτη φορά το 1990 ένας πήλινος δίσκος, ενεπίγραφος και στις δύο πλευρές με σύμβολα της Γραμμικής Α. Το μοναδικό σύμβολο που σώζεται πλήρως, το AB 04 (TE), ίσως είναι ιδεόγραμμα, και το θέμα των δύο πλήρως σωζομένων σφραγισμάτων (αίγα-τέρας), ίσως αντιπροσωπεύει μία εξέλιξη του μινωικού δαιμόνιου που δεν είχε γίνει αντιληπτή μέχρι τώρα. Η ακριβής προέλευση του δίσκου δεν είναι γνωστή. Προτινόμενη χρονολογία είναι η MM III/ΥΜ I.

8. **PAUL HALSTEAD.** Dimini and the 'DMP': faunal remains and animal exploitation in Late Neolithic Thessaly.

Hourmouziadis' recent analysis of the extensive excavations at Dimini has isolated a series of residential subdivisions or 'domestic areas' within the Late Neolithic settlement. Faunal remains from the 'central court' and from five surrounding domestic areas suggest a remarkably uniform pattern of animal exploitation. Individual domestic units kept cows, goats, pigs, and especially sheep; sheep and pigs, at least, seem to have been raised principally for meat. The lack of domestic specialization in stock husbandry has implications for understanding both of the 'neolithic mode of production' and of the role of specialization in the emergence of the élite which occupied the central court.

Σε μια πρόσφατη ανάλυση των εκτεταμένων ανασκαφών στο Διμήνι, ο Χουρμουζιάδης έχει ξεχωρίσει μια σειρά από 'θέσεις οικοτεχνικής δραστηριότητας' μέσα στον υστερονεολιθικό οικισμό. Κατάλοιπα πανίδας από την 'κεντρική αυλή' και από πέντε από τις γύρω θέσεις οικοτεχνικής δραστηριότητας υποδηλώνουν μια αξιοσημείωτη ομοιογένεια στην εκμετάλλευση των ζώων. Η κάθε οικιακή μονάδα διατηρούσε αγελάδες, γουρούνια, κατσίκια και, ιδιαίτερα, πρόβατα. Τα πρόβατα και τα γουρούνια, τουλάχιστο, φαίνεται ότι εκτρέφονταν κυρίως για το κρέας τους. Η έλλειψη οικιακής εξειδίκευσης στην κτηνοτροφία έχει σημασία για την καλύτερη αντίληψη όχι μόνο της μορφής του 'νεολιθικού τρόπου παραγωγής' αλλά και του ρόλου που έπαιξε η εξειδίκευση στην εμφάνιση μιάς 'ελίτ' που εγκαταστάθηκε στην κεντρική αυλή.

9. **MARILYN HOCKEY, ALAN JOHNSTON, SUSAN LA NIECE, ANDREW MIDDLETON, and JUDITH SWADDLING.** An Illyrian helmet in the British Museum.

Recent research on a helmet of Illyrian type, found in the River Alpheios and purchased by the British Museum in 1914, has yielded interesting historical, epigraphical, and technological information. The helmet was made between about 550 and 525 BC, and it was probably dedicated to Olympian Zeus in the latter years of the century; it was embellished with various types of silver decoration, notably appliques of horsemen on the cheek-pieces. The inscription, incised in unusual herring-bone fashion, indicates that the helmet was dedicated by the Koroneans, and the event commemorated by the dedication is here considered.

Πρόσφατη έρευνα πάνω σ'ένα κράνος ιλλυρικού τύπου που βρέθηκε στον Αλφειό ποταμό και αγοράστηκε από το Βρετανικό Μουσείο το 1914, απόδωσε ενδιαφέρουσες πληροφορίες ιστορικής, επιγραφικής και τεχνολογικής φύσης. Το κράνος κατασκευάστηκε ανάμεσα στο 550 και 525 π.Χ. και πιθανόν να αφιερώθηκε στον Ολύμπιο Δία στα όψιμα χρόνια του ίδιου αιώνα. Για την διακόσμησή του χρησιμοποιήθηκαν διάφορα αργυρά επιθέματα: προεξέχον παράδειγμα οι παραστάσεις ιππέων στις παραγναθίδες. Η επιγραφή, χαραγμένη στην ασυνήθη μορφή του ψαροκόκκαλου, αποτελεί ένδειξη ότι το κράνος αφιερώθηκε από τους Κορωνείς. Το άρθρο επιχειρεί να εντοπίσει το ιστορικό γεγονός που έδωσε αφορμή για το αφιέρωμα.

10. **ERIC A. IVISON.** Funerary monuments of the Gattelusi at Mytilene.

Five fragments from the tombs of the Gattelusi dynasty of Lesbos are presented, which were originally published by F.W. Hasluck in *BSA* 15 (1908-9). The monuments are published in detail for the first time, and are placed in the context of contemporary Byzantine and Genoese funerary monuments at Constantinople and in the Aegean. The identification of a church, recently excavated within the Kastro, with the Gattelusi burial

church is also discussed, with remarks touching upon the mortuary practices of Latin rulers in the Levant. A final section attempts to attribute the tombs to members of the dynasty, using Gattelusii heraldry and iconography.

Το άρθρο παρουσιάζει πέντε θραύσματα από τους τάφους της δυναστείας των Γκαττελούσι της Λέσβου, που αρχικά δημοσιεύθηκαν από τον F. W. Hasluck στο BSA 15 (1908–9), και αποτελεί την πρώτη λεπτομερή δημοσίευσή τους. Τα μνημεία τοποθετούνται στο πλαίσιο των σύγχρονων βυζαντινών και γενοατικών ταφικών μνημείων της Κωνσταντινούπολης και του Αιγαίου. Εξετάζεται η άποψη ότι η εκκλησία που πρόσφατα ανασκάφηκε μέσα στο Κάστρο ταυτίζεται με την οικογενειακή εκκλησία των τάφων των Γκαττελούσι, και γίνονται ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τα ταφικά έθιμα των Λατίνων δεσποτών της Εγγύς Ανατολής. Στο τελικό κεφάλαιο αποπειράται η απόδοση των τάφων σε μέλη της δυναστείας με βάση τα οικοδόμημα και την εικονογραφία των Γκαττελούσι.

11. GLYNIS JONES. Ancient and modern cultivation of *Lathyrus ochrus* (L.) DC. in the Greek islands.

A pulse from Late Minoan Knossos, Crete, is identified as cf. *Lathyrus ochrus* (L.) DC. *L. ochrus* is grown today, for food or fodder, on the islands of Karpathos and Evvia (Euboea). This paper underlines the extent of crop diversity in both prehistoric and recent Greek agriculture.

Ένα όσπριο από την Υστερομινωική Κνωσό (Κρήτης) ταυτίζεται με το cf. *Lathyrus ochrus* (L.) DC. Το όσπριο *L. ochrus* καλλιεργείται σήμερα, για ανθρώπινη κατανάλωση ή για ζωοτροφή, στα νησιά Κάρπαθο και Εύβοια. Υπογραμμίζεται η ευρεία ποικιλία από καλλιέργειες και στην προϊστορική και στην πρόσφατη ελληνική γεωργία.

12. R. E. JONES and L. VAGNETTI. Traders and craftsmen in the central Mediterranean: archaeological evidence and archaeometric research (an addendum).

This addendum presents the tables of the chemical compositions of Late Bronze Age pottery that were omitted from the authors' paper with the same title, published in 1991 in the Proceedings of the Conference on Bronze Age Trade in the Mediterranean (Oxford 1989). In addition, a short description and bibliography is provided for those sites in Italy, Sardinia, and Sicily from which the pottery was analysed.

Το συμπλήρωμα αυτό παρουσιάζει πίνακες που δείχνουν την χημική σύνθεση της κεραμικής της Ύστερης Εποχής Χαλκού και που είχαν παραλειφθεί από το ομώνυμο άρθρο των ίδιων συγγραφέων που δημοσιεύθηκε το 1991 στα Πρακτικά του Συνέδριου που έλαβε χώρα το 1989 στην Οξφόρδη με θέμα 'Το εμπόριο κατά την εποχή του Χαλκού στη Μεσόγειο'. Επιπλέον, περιλαμβάνει μία σύντομη περιγραφή και βιβλιογραφία των αρχαιολογικών τόπων στην Ιταλία, Σαρδηνία και Σικελία, απ' όπου προήλθαν τα δείγματα που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση.

13. O. H. KRZYSZKOWSKA. A 'new' mirror handle from Cyprus.

Three finely carved ivory mirror handles from Cyprus are closely related in form, subject matter, and style. To these we may now add a fourth example, albeit preserved only as a fragment. Found in the British excavations at Enkomi, this piece has been regarded hitherto as a pyxis fragment. Technical considerations prove that this cannot be the case and that the fragment must belong to a mirror handle, closely comparable to the famous 'griffin-slayer', also in the British Museum.

Τρεις λαβές καθρεφτών από την Κύπρο λεπτής επεξεργασίας, από ελεφαντοστούν, παρουσιάζουν σημεία συγγένειας μεταξύ τους από άποψη μορφής, θεματογραφίας και τυπολογίας. Σ'αυτά προστίθεται τώρα ένα τέταρτο θραύσμα, που βρέθηκε στις αγγλικές ανασκαφές της Εγκωμής. Μέχρι τώρα εθεωρείτο ότι αποτελούσε θραύσμα πυξίδας, αλλά λεπτομερής εξέταση αποδεικνύει ότι το θραύσμα πρέπει να προέρχεται από λαβή καθρέφτη, που φέρει πολλές ομοιότητες με τον γνωστό "φονέα γριπλός" του Βρετανικού Μουσείου.

14. J. A. MACGILLIVRAY, L. H. SACKETT, J. M. DRIESSEN, and S. HEMINGWAY. Excavations at Palaikastro, 1991.

The fifth excavation season at Palaikastro is reported. The principal discoveries are a floor deposit of the EM III/MM I A period, a well stratified sequence of levels from the MM II A to MM III B/LM I A periods, floor levels of the LM II and LM III A1 periods, and a floor deposit of the LM III A2/B period with storage jars and a

bull's head rhyton. Also noteworthy are the discovery of mason's marks on the n facade of Building 5, and fragments of the finest example of painted plaster found at Palaikastro. S. Hemingway reports an important group of metalworking artefacts from a LM III A2/B deposit.

Το άρθρο παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πέμπτης ανασκαφικής περιόδου στο Παλαίκαстро. Τα κύρια ευρήματα είναι ένας αποθέτης διαπέδου της περιόδου ΠΜ ΙΙ/ΜΜ Ι Α, μία ευδιάκριτη αλληλουχία στρώματων από την ΜΜ ΙΙ Α έως την ΜΜ ΙΙΙ Β/ΥΜ Ι Α, στρώματα της ΥΜ ΙΙ και ΥΜ ΙΙΙ Α₁, και ένα στρώμα της ΥΜ ΙΙΙ Α₂/Β που περιείχε πύθους και ένα ρυτό σε μορφή κεφαλής ταύρου. Αξιοσημείωτες είναι οι ανακαλύψεις τεκτονικών σημείων στην πρόσοψη του Κτιρίου 5 και θραυσμάτων από το εκλεκτότερο δείγμα ζωγραφισμένου γύψου που έχει βρεθεί ως τώρα στο Παλαίκαстро. Ο S. Hemingway παρουσιάζει μία σημαντική ομάδα εργαλείων μεταλλουργίας από ένα αποθέτη της ΥΜ ΙΙΙ Α₂/Β.

15. ΚΑΤΥΑ ΜΑΝΤΕΛΙ. The Neolithic well at Kastelli Phournis in eastern Crete.

In 1959 Professor N. Platon excavated a Neolithic well, unique in Crete, in the vicinity of the modern village of Kastelli Phournis in E. Crete. It is located in the Phourni plateau at an elevation of c.400 m. With the exception of two EM I sherds, pottery forms a very homogeneous assemblage. It includes 34 handmade and thick-walled vases, and 138 undiagnostic sherds. Necked jars prevail, and all shapes are fully adapted to the special function of this group, that of drawing and transporting water. This assemblage finds close parallels at FN Phaistos and occasionally at the FN Eileithya cave and the FN Nerokourou open settlement. Data on local hydrology and modern subsistence economy give us a good idea of the use and purpose of the well in Neolithic times.

Το 1959 ο Καθηγητής Ν. Πλάτων ανέσκαψε ένα μοναδικό για την Κρήτη νεολιθικό πηγάδι κοντά στο χωριό Καστέλλι Φουρνής στην Ανατολική Κρήτη. Ευρίσκεται στο οροπέδιο της Φουρνής σε υψόμετρο 400 μέτρων περίπου. Εκτός από δύο ΠΜ Ι όστρακα, η κεραμεική ανήκει σ' ένα ομοιογενές σύνολο. Περιλαμβάνει 34 χειροποίητα αγγεία με παχειά τοιχώματα και 138 μη διαγνωστικά όστρακα. Κυριαρχούν δοχεία με λαιμό και όλα τα σχήματα είναι απολύτως προσαρμοσμένα στην ειδική λειτουργία αυτής της ομάδας, δηλαδή, στην άντληση και μεταφορά νερού. Η κεραμεική αυτή παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με την ΤΝ Φαιστό και σποραδικώς με την ΤΝ σπηλιά της Ειλειθυίας και τον ΤΝ οικισμό του Νεροκούρου. Στοιχεία επί της τοπικής υδρολογίας και της σύγχρονης πρωτογενούς οικονομίας μας δίνουν μία εικόνα για την χρησιμότητα και τον ρόλο του πηγαδιού στα νεολιθικά χρόνια.

16. Ν. ΜΟΜΙΓΛΙΑΝΟ. The 'Proto-palatial façade' at Knossos.

This paper presents an analysis of Evans' 'Proto-palatial façade' at Knossos, which casts doubts not only on the date but also on the very existence of such a façade, at least as envisaged by Evans. It is argued that Evans' 'façade' is composed of two distinct and unrelated sections. One, the n section, is a wall which can be assigned to the Pre-palatial period; the other, the s section, is probably just part of the paving of the West Court, and belongs to the Neo-palatial period.

Η "πρωτοανακτορική πρόσοψη" που περιέγραψε ο Evans στην Κνωσό αναλύεται και αμφισβητείται όχι μόνον η χρονολογία αλλά και η ίδια η ύπαρξη της πρόσοψης, τουλάχιστον όπως την φαντάστηκε ο Evans. Αντιτίθεται ότι η "πρόσοψη" του Evans αποτελεί στην πραγματικότητα δύο χωριστές ενότητες που δεν συσχετίζονται: ένα βόρειο τμήμα που είναι τοίχος της προανακτορικής περιόδου, και ένα νότιο τμήμα που πιθανότατα είναι απλώς μέρος του πλακόστρωτου της δυτικής αυλής και ανήκει στην νεοανακτορική περίοδο.

17. Α. Τ. ΡΕΥΕΣ. The anthropomorphic bronze statuettes of Archaic Idalion, Cyprus.

The excavations of R. H. Lang at the Temple of Apollo in Idalion in 1868 produced the largest number of Cypro-Archaic anthropomorphic bronze statuettes so far known from a single site in Cyprus. These are published here, many for the first time, and set within the context of similar material from the island, the Levant, and the Greek world.

Οι ανασκαφές του Ναού του Απόλλωνα στο Ιδάλιο το 1868 από τον R. H. Lang έφεραν στο φως το μεγαλύτερο αριθμό κυπροαρχαϊκών χάλκινων ανθρωπόμορφων αγαλματιδίων που είχε μέχρι τότε βρεθεί σε μία μοναδική τοποθεσία στην Κύπρο. Πολλά από αυτά δημοσιεύονται εδώ για πρώτη φορά και συσχετίζονται με παρόμοιο υλικό από την Κύπρο, την Εγγύς Ανατολή, και τον αρχαίο ελληνικό κόσμο γενικότερα.

18. ADAMANTIOS SAMPSON. Late Neolithic remains at Tharrounia, Euboea: a model for the seasonal use of settlements and caves.

Systematic excavation from 1986 to 1990 in the Skoteini cave indicated that it was heavily used during LN I–II (5300/5200–3300/3200 BC); Early Helladic, Mycenaean, and later finds were insignificant. The abundance of Neolithic pottery and the detailed study of the stratigraphy have elucidated the LN pottery sequence. A trial excavation was carried out in the immediate vicinity of the cave, where remains of a Neolithic settlement exist. In spite of the erosion of ground, parts of the Neolithic buildings and an amount of LN II pottery were found. The work was completed with the excavation of a Neolithic cemetery 300 m from the settlement. Thanks to a systematic survey in the surrounding area, the location of many Neolithic sites was made possible.

The use of the cave was multi-purpose (for brief residence, cult, and burial practices, and particularly for storage). The finds and the ethnoarchaeological research suggest that during the Neolithic period two different models of residence occurred in the area. The settlement was in seasonal use, from spring to autumn, while during the winter the local residents were living in south-facing sheltered sites. At the same time, a number of more or less specialized herdsman from the Tharrounia or Aliveri area are likely to have driven their flocks up to the mountainous grazing lands of Delphi and Xerovouni.

Η συστηματική ανασκαφή από το 1986 μέχρι το 1990 στο σπήλαιο Σκοτεινή έδειξε ότι αυτό χρησιμοποιήθηκε εντατικά κατά τη Νεώτερη Νεολιθική I–II (5300/5200–3300/3200 π.Χ.). Τα ευρήματα των Πρωτοελλαδικών, Μυκηναϊκών, και μεταγενέστερων χρόνων είναι ασήμαντα. Η αφθονία της Νεολιθικής κεραμικής και η λεπτομερής μελέτη της στρωματογραφίας διαφωτίζουν την κεραμική ακολουθία της NN. Μία δοκιμαστική ανασκαφή έγινε πλησίον του σπηλαίου, όπου υπάρχουν λείψανα νεολιθικού οικισμού. Παρά τη σημαντική διάβρωση που έχει υποστεί η θέση, βρέθηκαν τμήματα νεολιθικών κτηρίων και ένα σύνολο κεραμικής που χρονολογείται στη NN II. Η έρευνα ολοκληρώθηκε με την ανασκαφή ενός Νεολιθικού νεκροταφείου, 300 μ. μακριά από τον οικισμό, και με συστηματική επιφανειακή έρευνα που απέδωσε πολλές νεολιθικές θέσεις.

Το σπήλαιο στους νεολιθικούς χρόνους χρησιμοποιήθηκε για σύντομη κατοίκηση, για ταφές, ή για κάποιο είδος λατρείας, και κυρίως για αποθήκευση. Τα ευρήματα και η εθνοαρχαιολογική έρευνα δείχνουν ότι κατά τη νεολιθική περίοδο δύο διαφορετικά μοντέλα κατοίκησης υπήρχαν στην περιοχή. Η χρήση του οικισμού ήταν εποχική από την άνοιξη μέχρι το φθινόπωρο, ενώ το χειμώνα οι κάτοικοι της περιοχής ζούσαν σε μεσημβρινές προστατευμένες θέσεις. Ταυτόχρονα μερικοί εξειδικευμένοι κτηνοτρόφοι των Θαρρουνίων ή του Αλιβερίου είναι πιθανό ότι οδηγούσαν τα κοπάδια τους τους καλοκαιρινούς μήνες σε ορεινούς βοσκοτόπους της Δέλφης και του Ξεροβουνίου.

19. ANAYA SARPAKI. A palaeoethnobotanical study of the West House, Akrotiri, Thera.

This paper summarizes some results of palaeoethnobotanical study at Akrotiri, Thera, and evaluates the importance of studying plant remains at such a site. (As this is the first stage of a long programme, it does not pretend to be exhaustive.) The data from the West House provides the most detailed and complete information from Bronze Age Greece concerning bioarchaeological remains, because it comes from a single architectural unit (a completely excavated house). The results offer evidence for the crops grown, weeds of cultivation (segetal), and ruderal plants, as well as crop processing and storage. The data is important for its high taphonomic potential, thanks to the high degree of preservation of charred, mineralized, and silicified plant remains.

Η εργασία αυτή παρουσιάζει εν συντομία μερικά αποτελέσματα της παλαιοεθνοβοτανικής μελέτης που έγινε στο Ακρωτήρι Θήρας, και αξιολογεί την σπουδαιότητα μιάς τέτοιας μελέτης. (Επειδή η εργασία είναι το αρχικό στάδιο ενός μακρόπνου προγράμματος, δεν είναι ακόμα πλήρης.) Τα δεδομένα από την Δυτική Οικία έδωσαν τις πιο λεπτομερείς και πλήρεις πληροφορίες βιοαρχαιολογικού υλικού από την εποχή του Χαλκού στην Ελλάδα, επειδή ακριβώς βγήκαν από ένα αυτοτελές αρχιτεκτονικό σύνολο, δηλαδή μία ολόκληρη ανασκαμμένη οικία. Τα αποτελέσματα δίνουν πληροφορίες για τα είδη καρπών, τα ζιζάνια τα συμβιωτικά με τις καλλιέργειες και γενικότερα με τον άνθρωπο, καθώς και στοιχεία για την μεταποίηση σε όλα τα στάδια της επεξεργασίας του καρπού και την αποθήκευση. Τα στοιχεία αυτά είναι σημαντικά λόγω της δυναμικής ταφονομικής τους αξίας, που ωφείλεται κατά κύριο λόγο στην καλή τους διατήρηση, σαν αποτέλεσμα απανθράκωσης, ορυκτοποίησης και πυριτώσεως των καρπών.

20. N. V. SEKUNDA. Athenian demography and military strength 338–322 BC.

This article seeks to construct a life table for the population of Athens during the Lycurgan period (338–322 BC). The total male citizen population in their twentieth year or above is mentioned in literary texts, and the

number of ephebes in their nineteenth year can be calculated from the inscribed ephebic catalogues. The conclusions are that the total citizen population of Athens, male and female, may have been about 58,000, the average age at death was 54.11 years, and the growth rate was slightly more than 0.5 per cent.

Στόχος αυτού του άρθρου είναι η σύνθεση ενός στατιστικού πίνακα που να σκιαγραφεί τον πληθυσμό της Αθήνας κατά την διάρκεια της Λυκούργειας περιόδου (338–322 π.Χ.). Οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί είναι οι γραπτές μαρτυρίες που αναφέρουν τον συνολικό αριθμό των αρρένων πολιτών ηλικίας άνω των 20 ετών, όπως επίσης, και οι κατάλογοι των εφήβων οι οποίοι αριθμούν τους νέους ηλικίας 19 ετών. Τα συμπεράσματα είναι ότι ο συνολικός αριθμός των Αθηναίων πολιτών και γυναικών θα μπορούσε να ήταν 58.000, ότι ο μέσος όρος ηλικίας θανάτου ήταν 54,11 χρόνια και το ποσοστό της αύξησης του πληθυσμού ήταν λίγο περισσότερο από 0,5 τοις εκατόν.

21. R. A. TOMLINSON. Ten early photographs of Athens.

These photographs of Athens are included in a collection made by Field Marshal Sir John Lintorn Simmons, RE. From internal evidence they appear to date to 1853. They include evidence for the Acropolis and its monuments at that date, as well as a general view of Athens and Lykabettos, the temple of Olympian Zeus, and the choregic monument of Lysicrates (along with the ruins of the Capuchin monastery).

Οι φωτογραφίες αυτές της Αθήνας προέρχονται από τη συλλογή του στρατηγού Sir John Lintorn Simmons, RE. Εσωτερικά στοιχεία που περιέχουν οι φωτογραφίες τις τοποθετούν στο έτος 1853. Προσφέρουν πληροφορίες για την Ακρόπολη και τα μνημεία της εκείνη την εποχή, και περιλαμβάνουν μία γενική άποψη της Αθήνας με τον Λυκαβηττό, τον Ναό του Ολυμπίου Διός και το Μνημείο του Λυσικράτους με τα ερείπια του μοναστηριού των Καπουσίνων.

22. IRHIGENEIA TOURNAVITOU. Practical use and social function: a neglected aspect of Mycenaean pottery.

This article is concerned with the aspect of pottery function in both the domestic/personal and the public/commercial sphere, and particularly with the function of the most common pottery forms current in the Mycenaean period, with special reference to material from a group of four LH III B1 houses outside the walls of Mycenae (West House, House of Shields, House of the Oil Merchant, House of Sphinxes). The primary division being between open and closed shapes, the different forms are individually examined both through practical experimentation and through a comprehensive assessment of their structural elements (size, lip form, handles, base, fabric, etc.), as well as from the point of view of current potters' practices. Many of the forms have also been encountered in earlier or later periods, the conclusions being thus applicable to a much wider context. The final section examines the distinction between primary (originally intended) and secondary functions, as well as that between containers of dry or liquid substances, with a detailed discussion of the criteria involved. Finally, the entire corpus of vessels is divided into six categories, corresponding to their usage, with special reference to primary function.

Το άρθρο είναι αφιερωμένο στην χρήση της κεραμικής, τόσο στον οικιακό-προσωπικό όσο και στον δημόσιο-εμπορικό τομέα, και ιδιαίτερα στην χρήση των πιο κοινών κεραμικών σχημάτων της Μυκηναϊκής περιόδου, με βάση το υλικό που έχει βρεθεί σε μία ομάδα τεσσάρων οικιών της ΥΕ III B εποχής. (Οι τέσσερις οικίες βρίσκονται εκτός των τειχών της Μυκηναϊκής Ακρόπολης και είναι γνωστές με τα ονόματα: Δυτ. Οικία, Οικία των Ασπίδων, Οικία Λαδεμπόρου, και Οικία των Σφιγγών.) Ο βασικός διαχωρισμός γίνεται μεταξύ ανοιχτών και κλειστών σχημάτων, και το κάθε σχήμα εξετάζεται χωριστά μέσα από πρακτικά πειράματα, μέσω μιας αναλυτικής αξιολόγησης των κατασκευαστικών τους στοιχείων (μέγεθος, είδος χείλους, λαβές, βάσεις, υφή πηλού κλπ.), καθώς και από την σκοπιά της σύγχρονης αγγειοπλαστικής. Πολλά από τα σχήματα έχουν επίσης εμφανισθεί σε αρχαιότερες ή νεώτερες εποχές, γεγονός που προσδίδει μια γενικότερη ευρύτητα στα συμπεράσματα. Στο τελευταίο μέρος εξετάζεται ο διαχωρισμός μεταξύ πρωταρχικής και δευτερεύουσας χρήσης, καθώς και μεταξύ σκευών που προορίζονται για ξηρές ή υγρές ουσίες. Τέλος το σύνολο των κεραμικών χωρίζεται σε έξι κατηγορίες ανάλογα της χρήσης τους, με ειδική αναφορά στην πρωταρχική τους λειτουργία.

23. G. R. TSETSKHLADZE and S. Y. VNUKOV. Colchian amphorae: typology, chronology, and aspects of production.

The development of amphora production in Colchis is examined, from its beginnings in the mid-4th cent. BC under the influence of vessels from Sinope. The emergence of amphora production should be seen as the result

of Hellenic influence upon the economy and upon craftsmen of the ϵ littoral of the Black Sea. Throughout the Classical period one type of Colchian amphora existed, which underwent drastic change in the course of time. Three successive variants may be discerned. The earliest, from the mid-4th to 3rd cent. bc, retains similarities with the Sinopean prototypes. In the late 3rd and 2nd centuries bc, substantial changes in morphology and dimensions take place. In the late 1st and early 2nd centuries ad the third variant, with a rib under the rim, appears. Petrographic analysis shows that the vessels were made within one extensive region, Colchis, but at a variety of centres. They were produced in state-owned and private workshops, employing both Greek and local craftsmen. The Greek workshops (or those which had links with Greek potters) were the main exporters of amphorae to the northern Black Sea coastal region from the 4th cent. bc to 1st cent. ad.

Θέμα της μελέτης είναι η εξέλιξη της παραγωγής αμφορέων στην Κολχίδα από τα μέσα του 4ου αι. π.Χ. υπό την επιρροή της κεραμικής της Σινώπης και σαν αποτέλεσμα της ελληνικής επίδρασης πάνω στην οικονομία και στους τεχνίτες του Εύξεινου Πόντου. Στην κλασική εποχή επικρατεί ένας τύπος αμφορέα που αργότερα εξελίσσεται σε τρεις διαφορετικές ποικιλίες: η πρώτη διατηρεί ομοιότητες με τα πρότυπα της Σινώπης (μέσα 4ου μέχρι 3ο αι. π.Χ.)· η δεύτερη έχει σημαντικές διαφορές στην μορφολογία και στις διαστάσεις (τέλος 3ου και 2ος αι. π.Χ.)· στην τρίτη εμφανίζεται μία ζώνη κάτω από το χείλος (τέλος 1ου και αρχές 2ου αι. μ.Χ.). Πετρολογική ανάλυση των αγγείων αποδεικνύει ότι κατασκευάστηκαν σε μία μοναδική, αν και εκτεταμένη περιοχή, την Κολχίδα, με ποικιλία κέντρων παραγωγής που περιλαμβάνουν δημόσια και ιδιωτικά εργαστήρια με Έλληνες και τοπικούς τεχνίτες. Τα εργαστήρια της Ελλάδας (ή αυτά που διατηρούσαν δεσμούς με Έλληνες αγγειοπλάστες) ήταν τα βασικά κέντρα εξαγωγής αμφορέων προς τις βόρειες ακτές του Εύξεινου Πόντου από τον 4ο αι. π.Χ. έως τον 1ο αι. μ.Χ.

24. MARY VOYATZIS. Votive riders seated side-saddle at early Greek sanctuaries.

A relatively rare type of bronze votive dedicated at Greek sanctuary sites in the second half of the 8th cent. bc depicts a female seated side-saddle on a horse. Examples have been found at only four sites, primarily in the Peloponnese: three come from sanctuaries in Arcadia, one from Olympia, and one from Samos. At 7th- and 6th-cent. sanctuaries in the Peloponnese, the type in terracotta is more frequent, but it never becomes particularly common as a votive. In the Aegean, the depiction of female riders seated side-saddle can be traced back to the Late Bronze Age; the type was probably originally inspired by models from the Near East. A similar pattern is found on Cyprus. Male versions of riders seated side-saddle are known from LBA sites, and the type reappeared in the late 8th cent. bc. The evidence suggests that the similarity between the Geometric bronze type and LBA examples was a result of memories of the significance of the female rider that survived in Arcadia through the Dark Age.

Ένας σχετικά σπάνιος τύπος χάλκινου αφιερώματος σε ιερά του τέλους του 8ου αι. π.Χ. παρουσιάζει μία γυναικεία μορφή που ιππεύει άλογο καθισμένη πλάγια. Δείγματα έχουν βρεθεί σε τέσσερες μόνο τοποθεσίες: τρία σε ιερά της Αρκαδίας, ένα στην Ολυμπία, και ένα στη Σάμο. Ο τύπος εμφανίζεται συχνότερα σε πήλινα δείγματα από ιερά της Πελοποννήσου του 7ου και 6ου αι. π.Χ., αλλά δεν καθιερώνεται ποτέ σαν κοινό είδος αφιερώματος. Στο Αιγαίο η μορφή της πλάγια ιππεύουσας γυναίκας εντοπίζεται αρχικά στην Ύστερη Εποχή Χαλκού, όταν πιθανώς εισήχθη από την Εγγύς Ανατολή. Παράλληλη εξέλιξη συναντάται και στην Κύπρο. Παραλλαγές με ανδρικές μορφές καθισμένες πλάγια είναι γνωστές από την Ύστερη Εποχή Χαλκού, και ο τύπος εμφανίζεται πάλι στο τέλος του 8ου αι. π.Χ. Τα δεδομένα υποδεικνύουν ότι η ομοιότητα ανάμεσα στον γεωμετρικό χάλκινο τύπο και στα δείγματα της Ύστερης Εποχής Χαλκού είναι αποτέλεσμα της ανάμνησης της σημασίας που είχε η γυναικεία ιππεύουσα μορφή και που διατηρήθηκε ζωντανή στην Αρκαδία σ' όλο το διάστημα των σκοτεινών αιώνων.